

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Mozgalom a hazai könyvtárak kettős példányainak csere útján való értékesítése ügyében. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége a következő körlevelet intézte a hatáskörébe tartozó könyvtárak vezetőségeihez:

»A Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa a hazai nagyobb könyvtárak kettős példányainak csere útján, vagy más alkalmas módon történő értékesítése ügyében mozzalmat indítván meg, az állami felügyelet alatt álló könyvtárakat illetőleg a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségét szőlitotta fel a szükséges intézkedések megtételére.

A könyvtárak gyarapításának ezen, kisebb méretekben már hazánkban is kipróbált módját a magunk részéről is kétségtelenül eredményt ígérőnek tartjuk s meg vagyunk győződve, hogy az összes hazai könyvtárak örömmel fogják támogatni az erre irányuló törekvéseket, melyek folytán míg egyrészt fölösleges tehertől szabadulhatnak meg, másrészt nagyobb áldozatok nélkül hasznos és esetleg beces anyaggal egészíthetik ki gyűjteményüket.

A dolog természetéből folyik, hogy a szem elől nem tévesztendő tervszerűség első sorban a jelzett módon való értékesítésre alkalmas könyvanyag mennyiségének és természetének kellő ismeretét teszi szükségessé, a mire nézve az egyedül célra vezető eszköz, hogy az egyes könyvtárak kettős példányairól pontos jegyzékek készüljenek és hogy ezek a főfelügyelőség rendelkezésére bocsáttassanak.

E jegyzékek alapján a főfelügyelőség gondoskodni fog a felől, hogy az állami felügyelet alatt álló könyvtárak csereanyagának összefoglaló jegyzéke kinyomattassék és az érdekelt könyvtáraknak megküldessék, hogy az egyes könyvtárak ennek segítségével a cserét egymás között minden nehézség nélkül lebonyolíthassák.

Nincs kétségem az iránt, hogy könyvtáraink meg fogják ragadni a kedvező alkalmat s iparkodni fognak kettős példányaik jegyzékének mielőbbi elkészítésével biztosítani maguk részére a kinálkozó előnyöket. Kérem tehát Czimedet, hogy ebbeli hajlandóságáról, valamint arról, hogy a jegyzék elkészülése körülbelül mikorra remélhető, engem minél előbb értesíteni sziveskedjék.

Budapest, 1904. június hó 16-ikán.

Szalay Imre s. k.
h. orsz. főfelügyelő.*

Könyvtári tisztviselők tudományos utazásai. A M. Nemz. Múzeum utazási alapjából a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium jóváhagyásával a f. évben dr. *Esztegár László* ör a florenczi központi nemz. könyvtár irodalmi levéltárának tanulmányozására, dr. *Melich János* segédőr a pannonhalmi és esztergomi levéltárakban végzendő magyar helyesírástörténeti kutatásokra, *Kovács László* a hallei magyar könyvtárnak, *Varjú Elemér* segédőr pedig a bécsi cs. kir. udv. könyvtár középkori kéziratának tanulmányozására nyertek segítyt. — A múlt évi tanulmányutakról szóló jelentések, u. m. dr. *Esztegár László* öré a bécsi udv. könyvtárban végzett irodalomtörténeti kutatásairól, *Havrán Dániel* segédőré a felvidéki egyházi levéltárakban a protestantizmus történetére vonatkozó kutatásairól és dr. *Vértesy Jenő* segédőré németországi könyvtárak gyakorlati tanulmányozásáról a M. Nemz. Múzeum 1903. évi jelentésében láttak napvilágot.

Budapest székesfőváros könyvtárának ügyét a törvényhatóság 89/1903. számú határozatával végleg rendezte, a fővárosi könyvtár anyagát a statisztikai könyvtárral egyesítve. A könyvtár ügyeinek vezetésére a törvényhatóság 669/1903. számú határozatával egy könyvtárnoki és egy könyvtártisztzi állást szervezett. Ez állásokra a székesfőváros tanácsa 1903. évi november 12-én írta ki a pályázatot, melynek eredményeképen az 1904. évi márczius 28-án tartott tanácsülésen a székesfőváros tanácsa a könyvtárnoki állásra dr. *Szabó Ervin*, budapesti kereskedelmi és iparkamarai könyvtárnokát, a könyvtártisztzi állásra pedig dr. *Gárdonyi Albert*, magyar nemzeti múzeumi könyvtári gyakornokot választotta meg.

Karai László életéhez. Hat éve Fraknoi Vilmos szerencsés levéltári kutatásai folytán megismertük azt a kiváló kulturális érzékű férfit, a ki hazánkban a könyvnyomtatást meghonosította. Megtudtuk, hogy Karai László a somogy megyei Karai családból származik s hogy egyetemi tanulmányai végeztével 1468 elején királyi titkár és budai prépost volt. — A Magyar Nemzeti Múzeum levéltárába jutott Véghelyi-gyűjteménynek egyik darabja, nevezetesen Laki Thúz János és Jan zagoriai gróf szlavóniai bánok 1467 augusztus 9-én kiadott oklevele, a Karai László életéhez újabb adatot is szolgáltat. Megtudjuk ugyanis ebből, hogy *Karai 1467-ben Veszprém vára Mindenszentekről nevezett egyházának prépostja* volt s Kőrös megyében közösen birta Garygnicza és Kwresyncz birtokokat az előbbi vámjával együtt. Mikor nyerte ezt a méltóságot nem tudjuk, de valószínűleg még 1467. év végén emelkedett a budai prépostsága. *Závodszy Levente.*

Magyar psalterium a XIV. századból. A következőkben ismeretendő psalterium rongált állapotban s hiányosan maradt fenn, de talán így sem lesz fölösleges, ha róla néhány sorban tudomást veszünk. Eredetileg bőrrrel borított fatáblába volt kötve, mely azonban a psalterium egyik oldaláról teljesen hiányzik, a másíkról pedig nagyrészt letört; ez az oka annak, hogy úgy a kezdő, mint a hátsó lapok elvesztek. Alakja ívrét; magassága 30 $\frac{1}{2}$, szélessége 23 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$; a lapoknak már alig van széle; a mit a többszöri bekötetésnek tulajdonítunk. Hátyára van írva, s későbbi időből való lap-számozással ellátva. A betűi gót minusculák, kétféle nagyságban. A kéziratot

több kezdőbetű díszíti. A psalterium magyar kéz, talán valamelyik csiki ferenczrendi szerzetes munkája; magyar eredete mellett szól, hogy a kézirat elején levő naptárban a magyar szentek (pl. szt. István, szt. László stb.) pontosan fel vannak sorolva. — Iratási korának megállapításánál alapul a naptár egyik rubrikájában (november 16-ára) olvasható ezen bejegyzés szolgál:

*Hic obyt Alexander voyuoda transalpin Anno
domini millesimo CCC^{mo} LX^{mo} quarto.*

Minthogy pedig az írás jellege azt mutatja, hogy ez az 1364-re vonatkozó bejegyzés közel egykorú, s nem sokkal későbbi, biztosra vehetjük, hogy a kézirat maga is a XIV. század közepéről származhatik. A naptár különben azért is érdekes, mert az egyes hónapokat magyar elnevezéssel jelzik. Kár, hogy a kézirat első egy vagy két levele hiányzik, s így a naptár csak márcziussal kezdődik, melyet a kézirat *Beythmaszo*-nak nevez. — Aprilis: *Zenth Gergh haua* (így!); május: *pynkesth haua*; június: *Zent Janus haua*; július: *Zent Jacob haua*; augusztus: *Kysazon haua*; szeptember: *Zenth Myhal haua*; október: *Mendzenth haua*; november: *Zenth Andras haua*; december: *Karacson haua*. — Ezek a hónapelnevezések írásjellegükből következtetve legkésőbb XV. századbéliek, tehát némileg nyelvtörténeti becsülettel bírnak. Az öt levélből álló naptár lapszámozva nincs; sőt nincs a psalterium első levele sem, mely így kezdődik: *Inuitatoria subscripta dicuntur singula in singulis || dominicis usque ad LXX^{imum} et a kalendis octobris usque ad || uentum domini*. Minden zsoldár első szaka hangjegyekkel van ellátva, a többi szakok folytatódásgosan, minden kikezdés nélkül következnek egymásután. A C23 (123) lappal azután megszakad a kézirat, melynek utolsó (123b.) oldalán a *Te Deum* olvasható, miből gyaníthatjuk, hogy a kéziratból csak nagyon kevés hiányozhatik. A kézirat tulajdonosairól is van néhány bejegyzés; így az első oldalon ez olvasható: *Liber iste pertinet ad me Thomam Madar [qui] est de sede Gergio, nunc vitam ferens in* (kiszakadva) *Somlío 1580*. — Egy másik bejegyzés szerint a kézirat 1678-ban *Kováts Istváné* volt. — Jelenleg a kódex a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona. (Cod. Lat. Medii Aevi 366.)

Dr. Lukinich Imre.

Az olvasójegy. Szamárfülekkel, fájdalom, még mindig elég gyakran találkozunk sokszor aránylag művelt emberek könyveiben is — pedig e barbarizmus ellen már a »sötét« középkorban megindították a küzdelmet az u. n. olvasójegyekkel, melyek eleinte egyszerű pergamen hulladékból, később díszesen szőtt és himzett, gombokkal vagy bojtokkal ellátott selyemszalagokból készültek. A *renaissance* korában, a könyvek becsével arányosan, az olvasójegyek értéke is csökkent s jelentéktelen pántlikává zsugorodott össze, melyet a kiadó a kötve forgalomba hozott könyvekbe erősített. Csupán az imádságos s egyéb vallásos könyveknél lett később divattá, hogy e sima pántlikák alsó végén különböző arany-, ezüst-, réz- stb.-ből készült symbolikus jelvényeket aggassanak, a mint ezt itt-ott még manapság is tapasztalhatjuk. E jelző szalagocskák mellett fejlődött ki a papiros olvasójegy is, mely eleinte sima papirosszelethez állott, egy-egy kegyes mondas, — jelmondat — vagy közmondással ellátva. A XVII. és XVIII. században szokássá lett szent-

képekkel díszített papír olvasójegyeket dugni a vallásos könyvekbe s legújabbban ezt a szokást a világi könyveknél is utánozták az élelmes kiadók, a kik a tartalomhoz illő, művészi rajzzal dekorált, jobbára színes nyomású karton lapocskákkal kedveskednek olvasóiknak. Főleg Amerikában s Angliában terjedt ez a divat, mely az ujra éledt ex-libris lázzal kapcsolatban csakhamar az amateurökre, sőt a közkönyvtárakra is kiterjedt. Ez utóbbiak olvasójegyei művészi rajzok helyett a könyvtárt és használóit egyaránt érdeklő szöveggel vannak ellátva, a mely a könyvtári szabályzat főbb pontjait, a kikölcsönzés keltét és tartamát, továbbá az olvasásnál szem előtt tartandó gyakorlati utasításokat, tanácsokat ismerteti az olvasóval. Ilyen olvasójegyek létjogosultsága el nem vitatható különösen az u. n. népkönyvtáraknál, melyeknek olvasó közönsége nagyon gyakran nincs tisztában azzal, hogy miként is bánják a könyvvel, ha azt idő előtt tönkretenni nem akarja. Az ily angol könyvtárak olvasójegyének szövege rendszeren rövid, némi humorral megszerkesztett mondásokból áll, a melyek könnyen megragadnak az olvasó emlékezetében. Most hogy a falusi népkönyvtárak ügye — hála a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa lankadatlan tevékenységének — nálunk is igen föllendült talán nem fölösleges arra a praktikus angol szokásra emlékeztetni, melynek utánzása minimális költséggel s igen reális haszonnal járna hazánkban. Minta gyanánt álljon itt *James Duff Brown*-nak, a londoni *Clerkenwell public library* tudós könyvtárosának tervezete magyar fordításban, melyet némi változtatással nálunk is föl lehetne használni.

A két hüvelyk széles és öt hüvelyk hosszú karton lap melső oldalán ez a szöveg olvasható: X. népkönyvtár. — Olvasójegy — Arra való, hogy ott tedd a könyvbe, a hol félben hagyod az olvasást, a helyett hogy a lap szélén számárfület csinálj. E könyvet az olvasójegy fején látható bélyegző keltétől számított . . . nap mulva vissza kell hoznod. — Jusson eszedbe, hogy mások is szeretnék olvasni a könyvet, s azért ne tartsd hiába vissza. — Ez a könyv köztulajdon, tehát bánj óvatosan vele.

Az olvasójegy hátsó oldalán ez áll: A könyv tíz parancsolatja: 1. Ne nyúlj hozzám piszkos kézzel. 2. Ne olvass, ha szerencsétlenségedre ragályos betegségben szenvedsz. Roppant sajnálak, de kérlek hagyj békén. 3. Ne tégy ki esőnek vagy hónak. 4. Ne pörkölj meg a tűznél, kényelmed vesztemet okozza. Különbben is árt egészségednek, ha tűzhely mellett olvasol. 5. Ne hajtsd be lapjaim csücskét. Használd e helyett e jelzőt. 6. Ne olvass evés közben. Mások kenyérmorzsaíra és zsirfoltjaira nincs szükségem! 7. Ne nyálazd meg ujjadat, ha lapozol. Engemet bepiszkíthatasz, s magadat *megmérgezheted*. 8. Se az ablak nyitvatartásához, se a szék magosításához ne használj. 9. Semmikép se kegyetlenkedj velem. Gondold meg, hogy én is ember vagyok: hiszen íróm eszének jókora porciója lakozik bennem. 10. Bánj velem úgy, mint tenmagaddal, s akkor minden rendben van.

G. P.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1904. január 1-től június 1-ig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Bács-Almás :

**Babágh József.

Bács-Szent-Tamás :

**Klingwart Róza.

Sendula Sándor, Kisdobransky Dan-
csika és Ikrasev Paja.

Brassó :

**Gust A.

Schneider testvérek és Zenninger.

Budapest :

*Kronstein és Téri. VII., Valero-u. 9.

*Poporul Roman (tul. Biraucz Döme
és Tsa.). VI., Vörösmarty-u. 60/a.

*Pintér és Roth. VII., Vörösmarty-
utca 19/b.

Weisz A. és társa (Weisz Ármin és
Schulhof Simonné, szül. Weisz
Antonia). VI., Király-u. 10.

Vasziljevics Péter. IX., Rákos-u. 11.

Szűsz Dávid. IV., Zöldfa-u. 43. sz.
Polacsek Frigyes Jakab. VIII.,
Mária-u. 11.

Kock János Frigyes Villy és Varga
Kálmán. VIII., Tisza Kálmán-
tér 13.

Pajor Mátyás. VI., Ó-u. 15.

Koch János VIII., Mária-Terézia-
tér 13.

Kohn Mártonné, szül. Minkus Gizella.

Radó Vilmos. VI., Ó-u. 2.

Weisz Ignác. VI., Csengery-u. 58.

**Gonda János és Weisz Salamon.
VIII., Mária-u. 11.

Gonda János és Reinitz Vilmos. VII.,
Akácfa-u. 50.

Stoica Dénes. VI., Vörösmarty-u. 60/a.

Breit Miksa. VI., Bajnok-u. 19.

Klősz Pál György. VII., Városligeti
fasor 49.

Radványi Ábrahám. VI., Szondy-u. 72.

Csepreg :

*Menyhárt Julia.

Győr :

**Gróf Gyula.

**Heckenaszt György.

**Surányi János.

Homonna :

Fejes Jakab.

Jankovác :

Frankl Gáspár.

Jászapáti :

*Id. Jurik József.

Kassa :

Matzner Samu.

Vitéz A. utóda.

Keszthely :

**Farkas János.

Mérey Ignác.

Körmend :

Bertalanffy József (üzletvez. : Katona
Imre).

Nagyszében :

*Reissenberger A. utóda : Friedrich
Roth.

**Gürtler János.

Nagytapolcsány :

Platzkó Kezso Adolf.

Nagyvárad :

Schönfeld Sámuel.

Oravicza :

**Kehrer Victor.

Weisz Félix.

Poprád :

Fuchs Gyula.

Pozsony :

Persiwofszky János.

Uj-Verbász :

Oberländer Fülöp (üzletvezető : Boros
György).

Zenta :

Pléstitý és Horváth.